

Veliko zgodovinarjev je trdilo, da so dekleta v puberteti predstavljala v angleških srednjeveških mestih in na podeželju zelo viden in pomemben sestavni del gospodarskega življenja. Družine in delodajalci naj bi namreč videli veliko prednosti v najemu poceni, neizkušene in neorganizirane delovne sile. Mlada dekleta v mestih in na podeželju naj bi na ta način uživala veliko večjo stopnjo neodvisnosti (pravno in gospodarsko) in samoodločbe, kakor pa poročene ženske. Kim M. Phillips pa trdi, da se ne gre prenašati s takšnimi optimističnimi trditvami in jih z novimi dokazi zavrže.

Glede na to, da je velika večina mladih deklet, tako revnih kakor bogatih, živela v pričakovanju poroke in naraščaja, je v času njenega deklinstva seksualnost zagotovo igrala izjemno vlogo. S to temo se seznanimo v četrtem poglavju, kjer avtorica podrobneje preuči naravo seksualnosti, ki so jo v srednjem veku predpisovali mladim dekletom, meje dovoljenega oziroma nedovoljenega obnašanja in priložnosti za prehod teh mej, ki so jih pubertetnice dobile s spogledovanjem in domišljijo.

Seksualnost je bila v srednjem veku strogo nadzirana in omejena. Po eni strani je tedanja družba težila k temu, da mlada dekleta ne bi imela spolnih odnosov, a kljub temu spolnost ni bila popolnoma izvzeta iz dekletovega življenja. Tudi tukaj so se seveda pojavljala razlike med družbenimi sloji. Seksualnost deklet visokega plemstva ni bila že vnaprej zatirana in prepovedana. Mlade plemkinje so namreč na razno raznih dvornih zabavah (pojedinah, viteških turnirjih) predstavljale simbol poželenja in lepote. Kajti dekleta vseh družbenih slojev so učili, da ne smejo samo hrepeneti, ampak morajo biti tudi same predmet poželenja. Ob tem pa so se morale še kako zavedati, da resnične seksualne namene lahko gojijo le do moških, ki so bili višje na družbeni lestvici oziroma istega družbenega stanu kot one. Svoji domišljiji o spolnosti in ostalih žgečkljivih temah so lahko dale prosto pot ob prebiranju ljubezenske literature in starih francoskih pripovedk v verzih.

Dekleta bogatejših kmetov in obrtnikov so s strani družine, delodajalcev in družbe doživljala veliko večji pritisk glede vzdržnosti in prepovedi spolnosti s fanti višjega družbenega ranga. Zaradi pomanjkanja virov pa ne moremo ugotoviti, kako so mlada dekleta, ki niso pripadala družbeni eliti, spoznavala alternativo k predpisanim normam. Prav gotovo so tudi one poslušale in pripovedovale opolzke zgodbe, umazane šale in pele pesmi o prepovedanih spolnih odnosih.

Nedvomno je pri temi, ki jo obravnava ta knjiga, zelo pomembno, če spoznamo življenja mladih deklet tudi z njihovimi očmi. To se pravi, da poiščemo takšne vire, ki so nastali direktno od njih oziroma vsaj malo razkrivajo njihov pogled na odraščanje. Glede na to, da je med srednjeveškimi viri že tako ali tako težko najti kakršnekoli glasove žensk, pa je glasove srednjeveških deklet še toliko bolj. Avtorica knjige o mladih dekletih v Angliji je našla nekaj pisem in skozi njih skušala bralcu približati svet, kakršnega so videla odraščajoča dekleta. Vidimo, da se je mlada plemkinja Anne Basset še kako dobro zavedala svojega stanu, saj je pisala domov svoji mami, naj ji pošlje še več denarja, da si bo lahko kupila primerno obleko. Margery Brews pa si je od vsega najbolj želela poroke in je v pismih svojemu bodočemu možu izkazovala, kako dobra in predana žena bo.

Knjiga je vsekakor polna izredno zanimivih spoznanj in bo nedvomno pritegnila vsakogar, ki se zanima za teme kot so ženska zgodovina, zgodovina odraščanja oziroma zgodovina življenjskega cikla, zgodovina vzgoje in seksualnosti v srednjem veku.

Mojca Kovačič

Karel VI. potrdi celjske mestne svoboščine: 1717, september 18., Dunaj. Transkripcija, prevod in spremno besedilo Aleksander Žižek. Celje : Zgodovinski arhiv, 2004. XIII + 94 strani in faksimile.

Luč sveta je zagledala kritična objava privilegijske knjige mesta Celja, v slovenskem prostoru ene mlajših po nastanku (1717) in po najzgodnejšem vsebovanem privilegiju (1451), po siceršnji vsebini in izpovedni vrednosti pa zagotovo ene dragocenejših. Podobne kategorije bi lahko aplicirali tudi na njeno faksimilno izdajo, ki sta jo podprla Mestna občina Celje in Ministrstvo za kulturo. V primerjavi z drugimi zgodovinskimi slovenskimi mesti in še posebej s tistimi, ki tak naziv upravičeno nosijo še dandanašnji, je Celje dobilo izdajo svojih mestnih privilegijev med zadnjimi, a se z njo po razkošnosti ne more meriti nobena druga. Objavo celjske privilegijske knjige sestavljata namreč dva dela: faksimile Karlove potrditve dotlej izdanih svoboščin ter dobrih sto strani obsegajoč zvezek transkribiranega in

prevedenega besedila s spremno besedo Aleksandra Žižka. Izdajo bi tako lahko imenovali »večnamenska«. Znatna ciljna skupina njenih uporabnikov so na eni strani zgodovinarji in prihajajoči rodovi njihovih kolegov, ki bodo poleg predstavnikov sorodnih strok bržkone edini zares posegali po delu. Le-to je namreč izčrpen, ustrezno komentiran zgodovinski vir in spričo svoje kaligrafske podobe tudi potencialni priročnik za učenje nemške gotice. Po drugi strani pa je knjiga predvsem reprezentančno darilo, kar se ne nazadnje izraža v objavljenem seznamu 143 celjskih županov in mestnih sodnikov od srede 15. stoletja do danes, ki s Karlovim izvirnikom iz leta 1717 nima posebne zveze. Pri tem seveda ne mislim, da objava integralnega seznama ne bi bila potrebna. Nasprotno, saj je imena »mestnih poglavarjev« prvič mogoče najti na enem mestu, čemur je dodan še kratek izbor del o celjski zgodovini, ki more biti tudi laičnemu bralcu več kot uporaben kažipot. Posebej je pozdraviti, da je Zgodovinsko društvo Celje isto delo z nekoliko drugačnim naslovom (Našim zvestim, ljubim celjskim meščanom. Karel VI. potrди celjske mestne svoboščine) izdalo in založilo tudi v priročnejšem, veliko bolj praktičnem formatu, ki ga bodo jemali v roke predvsem uporabniki s študijskimi ambicijami.

Aleksandru Žižku gre vse priznanje za pripravo izdaje, zlasti za točnost transkripcije in kvaliteto prevoda pogosto zapletene poznosrednjeveške in zgodnjenovoveške uradovne nemščine v sodobno slovenščino. Zato se zdi avtorjeva ugotovitev, da teksti niso pretirano zahtevni za prevod (str. XIII), malce preveč subjektivna in skromna. Prevedeno besedilo bo brez posebnih težav razumljivo tudi za laičnega bralca, še posebej ker je na teže razumljivih mestih opremljeno z ustreznimi pojasnjevalnimi opombami, uporabnimi tako za zgodovinarja kakor za laika. Ob rob povedanemu le pripombica, da v Karlovem vladarskem naslovu žal ostajata nerazrešena dva toponima oz. srečamo netočno lociranje kot »pokrajina v Grčiji ali Afriki«.

Vsebina in oblika privilegijske knjige sta sicer za čas izstavitve »klasični«. Karel VI. s svojim aktom potrjuje vsebino svoboščin, ki jih je celjsko mesto prejelo v dve stoletji in pol trajajočem časovnem razponu od 1451 do Karlovega očeta in predhodnika cesarja Jožefa I. na pragu 18. stoletja. Žižek domneva, da so kopije listin hranili na dunajskem dvoru, saj je celjski rotovž skupaj z arhivom leta 1687 podlegel uničujočemu požaru, v cesarski potrditvi iz leta 1707 pa je omenjeno, da je dvorna pisarna izdala listino na podlagi prepisov in kopij. Kakor koli, originalna listina s trdimi platnicami v obliki privilegijske knjige – potrditve mestnih pravic iz leta 1717 je prišla v Celje z dvora Karla VI. in je danes del zbirke listin Zgodovinskega arhiva Celje. Dvorna pisarna je vanjo vključila 22 listin, od katerih sta prvi dve, s katerima je Celje tudi formalnopravno postalo mesto, izdala še zadnja Celjana, Friderik II. in Ulrik II., vse ostale, začeniši z dvema listinama cesarja Friderika III. iz leta 1461, pa deželni knezi oz. mestni gospodje iz Habsburške hiše. Skoraj polovica (10) jih datira še v 15. stoletje, naslednje štiri v prvo tretjino 16. stoletja, temu pa po letu 1533 sledi več kot sto let trajajoča prekinitve, ki jo leta 1639 sklene začetek zadnjega sklopa vladarskih, zdaj izključno cesarskih listin.

Vsebina mestnih svoboščin nazorno odraža razvojno pot mesta ob Savinji v pravnem in gospodarskem pogledu. Potem ko je Celje, dotlej naselje v senci dinastičnega gradu, sredi 15. stoletja dobilo še vse manjkajoče atribute pravega mesta in se dokončno odlepilo od »manjvrednega« naziva trg, se je zanj začelo skoraj poltisočletno »habsburško obdobje«. Mestu je prineslo živahnost in pomembnost, s katerima je kvalitativno znatno presegló položaj meščanske naselbine v času kratkotrajne »celjske državnosti«. Habsburške listine namreč konkretno in abstraktno – normativno urejajo razmerje med mestom in okolico ter poleg potrditev starih svoboščin dodajajo nove, predvsem privilegije gospodarske narave. Čeprav je s Habsburžani nastopil čas birokratizacije in intenzivnega poseganja deželnoknežje oblasti v sfero mestne samouprave, so novi mestni gospodje v gospodarskem pogledu podelili mestu prepotrebne vzvode za vzpon in ohranitev položaja središča širokega zaledja.

Celjani in Neceljani smo skratka z izdajo Karlove privilegijske listine dobili dragoceno darilo. Takšnih, četudi na zunaj skromnejših, a zato številnejših, si lahko samo želimo. Zato morda za konec spodbudni namig, da v Štajerskem deželnem arhivu čaka na kritično izdajo precej zajetna knjiga mestnih zapisnikov iz obdobja 1457–1514, ena najstarejših in najboljšežnejših ne samo v slovenskem, temveč tudi širšem prostoru. Kdo bo torej tisti, ki bo njene skrivnosti prvi ponese med svet?